

Ю. А. Петрушэўская (МДУ імя А. А. Куляшова)

Навук. кір. Я. Я. Іваноў,

канд. філал. навук, дацэнт

## ЭТЫМАЛОГІЯ ІНШАМОЎНЫХ ПРЫКАЗАК У ПАРЭМІЯЛАГІЧНЫМ ЗБОРНІКУ І. І. НАСОВІЧА

Упершыню этымалагічныя пошукі паходжання беларускіх прыказак сістэматычна сустракаюцца ў І. І. Насовіча, які ўключыў у свой “Сборникъ бѣлорусскихъ пословицъ” (1874) тлумачэнні ўзнікнення як сэнсу прыказак, так і паходжання шмат якіх прыказкавых адзінак. Напр.: “*Ать! яси посоля*. Говорять переносно на вопросъ, дово-лень-ли мѣстомъ, службою, выборомъ или другими обстоятельствами жизни. Пословица происходитъ отъ слѣдующаго разсказа. Молодой мужъ, пришедши домой съ работы, когда мать подала ему щи, при первой ложкѣ сказалъ съ неудовольствіемъ: хто варивъ, вочи-бъ ему заливъ. – «Да гетожь жонка твоя» отвѣчала мать. *Ать!* хладнокровно замѣтилъ сынъ, *яси посоля*” [стар. 3] і да т. п. Аднак, такога кшталту этымалагічныя тлумачэнні адносяцца да сферы так званай “народнай этымалагізацыі”, таму не маюць каштоўнасці з лінгвістычнага пункту погляду, хоць і з’яўляюцца вельмі цікавымі ў галіне вывучэння сістэмы малых жанраў беларускай народнай творчасці.

І. І. Насовіч сістэматычна адзначае ў сваім зборніку і іншамоўнае паходжанне асобных прыказкавых адзінак. Напр.: “Конецъ дзѣлу вѣнецъ. *Finis coronat opus*” [стар. 67]; “Людзи такъ, а Бог инакъ. *Homo prononit, Deus disponit*” [стар. 75]; “Мало мѣли, скоро зѣли. Шуточное извиненіе хозяевъ при благодареніи за хлябъ-соль. Польск. *Mało mieli, prętko ziedli*” [стар. 76]; “Не кпи со кна; кепъ колии ибудзь самому откпиць. Говорять для юмора, чтобы остановить чьи либо остроты въ бесѣдѣ. Польск. *Nie kpi ze kra, bo kiep samemu kiedy kolwiek odekpi*” [стар. 99] і да т. п.

Трэба заўважыць, што пры вызначэнні парэміялагічных запазычанняў у беларускай мове І. І. Насовіч звяртаецца ў асноўным да лацінскай або да польскай мовы, але цалкам

ігнаруе рускую мову, нават у выпадках відавочнага калькавання, напр.: “Не любо, не слухай, а вгаць не мѣшай. Не мѣшай другому говорить”; “Не мѣй сто рублевъ, а мѣй сто друговъ. Говорятъ въ разныхъ случаяхъ, особенно въ благодарность при неожиданной помощи отъ пріятеля.” [стар. 100] і да т. п. Гэта не дазваляе І. І. Насовічу не толькі дыферэнцыраваць уласна беларускія прыказкі і прыказкі, запазычаныя ў беларускую мову з рускай мовы, але і акрэсліць прыказкі, якія з’яўляюцца агульнымі (універсальнымі) для беларускай і рускай моў, але паходзяць з нейкай іншай мовы (лацінскай, польскай, нямецкай і г. д.).